

ФІНАНСОВА ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Дмитро ЛЕВИЦЬКИЙ

13 лютого 2024 року

Освітня кампанія для організацій громадянського суспільства з партисипації

Спеціальна короткострокова програма підвищення кваліфікації
«Основи участі громадянського суспільства (партисипації) у вирішенні питань місцевого значення»

Спеціальна короткострокова програма підвищення кваліфікації
«Основи формування інституційної спроможності організацій громадянського суспільства для успішної партисипації на місцевому рівні»

Тема 1. Організації громадянського суспільства (ОГС) в Україні: види, організаційно-правові форми та засади діяльності

Тема 2. Інституційна спроможність, структура і стійкість ОГС

Тема 3. Фінансова основа діяльності ОГС як неприбуткових організацій

Спеціальна короткострокова програма підвищення кваліфікації
«Форми та інструменти адвокації спільних інтересів перед органами влади»

Спеціальна короткострокова програма підвищення кваліфікації
«Соціальні технології успішної реалізації громадських ініціатив»

Підсумки попередніх вебінарів та домашнє завдання

Підсумки попередніх вебінарів

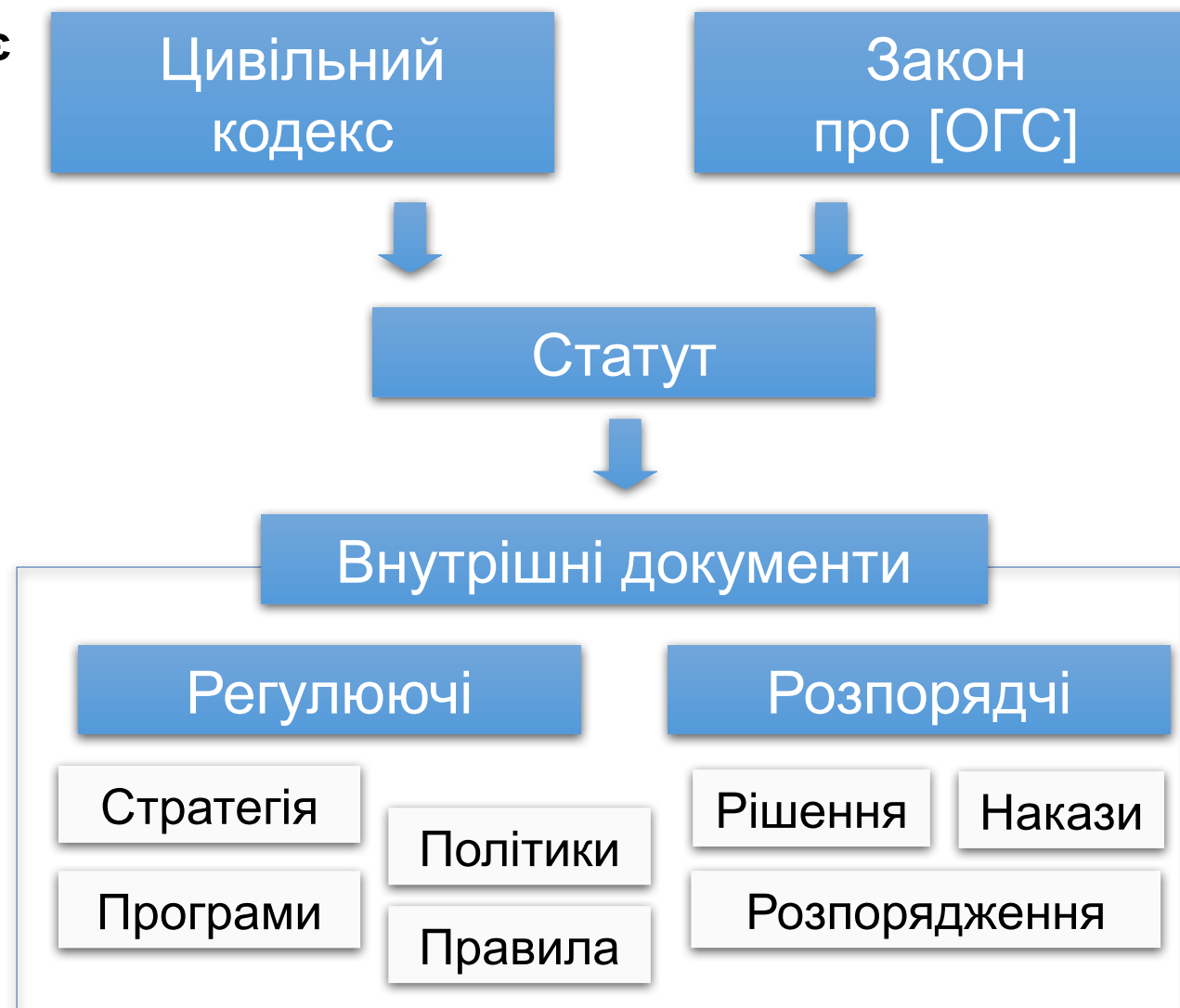
- **Кожній задачі — свій інструмент**
- Організації громадянського суспільства (ОГС) - інструменти досягнення цілей, а не самоціль
- **Місія організації** — мета, якої організація хоче досягти, її роль у суспільстві
- **Інституційна спроможність** - здатність інституції виконувати свою **місію**
- Важливо не лише **мати** внутрішню спроможність, але й її **демонструвати**

Інституційна спроможність знаходить своє формальне вираження в:

- статуті ОГС
- внутрішніх регулюючих документах
- внутрішніх розпорядчих документах і практиці роботи
- «зовнішніх» документах (договори, аудити)

Слід пам'ятати про:

- місію ОГС
- неприбутковий статус
- прозорість діяльності
- «стримування й противаги»
- розподіл функцій
- необхідну обізнаність

Як і де відображаємо інституційну спроможність?

- Лідерство статут, політики, інструкції
- Планування статут, стратегія, програми й проєкти
- Система управління статут, політики, інструкції, розпорядчі документи
- Культура, цінності, досвід статут, політики, програми й проєкти
- Фінансова стійкість політики, інструкції, розпорядчі документи
- Людські ресурси політики, інструкції, розпорядчі документи
- Партнери програми, проєкти, договори / меморандуми
- Моніторинг і контроль статут, політики, інструкції, **зовнішній аудит**

«Наскрізнi принципи» внутрішніх регуляцій

- **Місія «*Pro bono publico*»:** Пам'ятайте, що ви ОГС (а не «влада» чи «бізнес»)
- **Неприбутковий статус:** заборона розподілу доходів, цільове використання коштів, належний облік
- **Прозорість:** відкритість інформації про нашу діяльність, дотримання логіки «місія — стратегія — проєкт — ресурси» (нам і оточуючим *відомо та зрозуміло*, що ми робимо, як і для чого), механізми звітності
- **«Стимування й противаги»:** механізми превентивного («стоп-кран») та пост-фактум контролю, заміни посадових осіб, запобігання конфлікту інтересів
- **Необхідна обізнаність:** захист інформації; доступ посадових осіб і працівників до необхідної інформації, але не більше
- **Розподіл функцій:** розподіл фінансових, адміністративних і контрольних функцій (одна особа не повинна бути сама собі контролером)

Основні принципи фінансової діяльності ОГС. Податковий статус ОГС як неприбуткових організацій

Основні принципи фінансової діяльності ОГС (1)

Відображення тих самих принципів, на яких будується інституційна спроможність:

- **Цільове використання коштів:**
  - виключно на статутну мету
  - логічний ланцюжок від кожної витрати до статутної мети:
«місія — стратегія — програми/проєкти — ресурси»
  - статут — облікова політика — програми й проєкти — кошторис(и) — договори
- **Належний облік:**
  - особливі вимоги для неприбуткових організацій (облікова політика!)
  - рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»
  - визнання доходів за витратами (п. 17 П(С)БО 15)

Основні принципи фінансової діяльності ОГС (2)

- **Прозорість, публічність, звітність**
  - облік і звітність згідно зі стандартами (можливість її «прочитання» будь-яким фахівцем)
  - оприлюднення фінансової звітності
  - оприлюднення звітів про діяльність
  - ефективний внутрішній контроль (ревізійна комісія / наглядова рада)
  - незалежний зовнішній контроль (аудит)
- **Збалансована система ухвалення фінансових рішень**
  - уникнення одноосібного розпорядження фінансами
  - превентивний контроль («стоп-кран») + моніторинг + підсумковий аналіз
  - механізми запобігання та розв'язання конфлікту інтересів

Основні принципи фінансової діяльності ОГС (3)

- **Розподіл функцій**

- професійний облік: залучення фахівців для ведення обліку
- розподіл фінансових, адміністративних і контрольних функцій (керівник організації, керівник проєкту, бухгалтер, грант-менеджер, фахівець із закупівель...)

- **Необхідна обізнаність**

- захист облікової інформації (від несанкціонованого доступу, модифікації, знищення/пошкодження)
- система зберігання облікової інформації (у т.ч. електронні документи)
- розмежування повноважень з доступу до фінансово-облікової інформації

Особливі принципи фінансової діяльності ОГС

- **Ефективність**
  - раціональне та обгрунтоване витрачання ресурсів
  - політика й механізм закупівель
- **Планування і стабільність**
  - достатність фінансування
  - довгострокове планування
  - обережне планування (за «принципом поганої погоди»)
  - «план Б» на випадок пере- або недовиконання фінансових планів
- **Диверсифікація джерел фінансування**
  - покладатися на кілька джерел, а не одне
  - мати різні **види** джерел (наприклад, «великі» гранти + «дрібні» пожертви)

Податковий статус неприбуткових організацій

Правова основа:

- Податковий кодекс України (п. 133.4 ст.133)
- Закон про відповідну організаційно-правову форму ОГС
- **Правильний бухоблік (!)**

Зміст:

- Не є платником *податку на прибуток*

Обмеження й вимоги:

- **Цільове використання доходу** - виключно на реалізацію статутної мети (**місія!**) й утримання організації
- Заборона розподілу прибутку
- Реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій

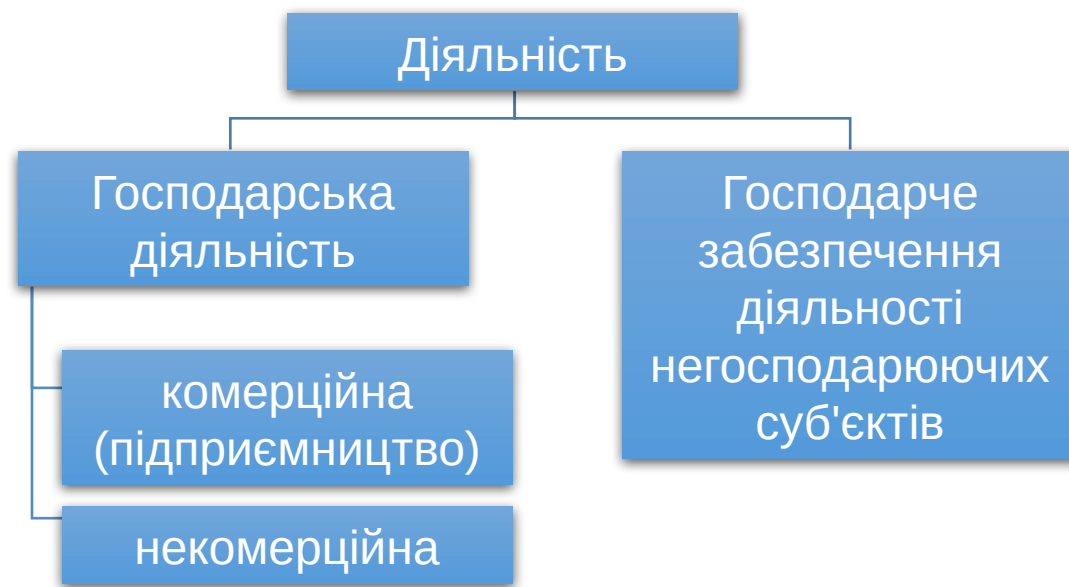
Перелік неприбуткових організацій

- бюджетні установи
- громадські об'єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, благодійні організації, пенсійні фонди
- спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб
- житлово-будівельні кооперативи (після будівництва), дачні (дачно-будівельні), садівничі, гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства)
- об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників жилих будинків
- професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок, а також організації роботодавців та їх об'єднання
- сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів
- **інші** юридичні особи, діяльність яких відповідає вимогам п. 133.4 ст. 133 ПКУ

Пастка «дозволеної підприємницької діяльності» ОГС

- Профільні закони часто одночасно відносять ОГС до неприбуткових і дозволяють їм провадити підприємницьку діяльність
- Не в усіх ОГС провадження підприємницької діяльності відповідатиме їхній статутній меті (мета підприємницької діяльності — прибуток!)
- Не в усіх ОГС має місце навіть господарська діяльність (натомість — господарче забезпечення власних потреб негосподарюючих суб'єктів: ОГС, споживчі кооперативи)
- Якщо і вдаватися до підприємницької діяльності в неприбутковій ОГС, то вона має бути «підпорядкована» статутній меті та включена до програм, проєктів і кошторисів (приклад: продаж товарів на «комерційній» основі, але вся виручка спрямовується на фінансування благодійної програми)

Оподаткування ОГС як неприбуткових організацій

- Не сплачують податок на прибуток з усіх надходжень, які вони отримують
- Не є платниками ПДВ (доки не реалізують товарів і послуг понад «пори́г») або звільняються від оподаткування ПДВ (благодійна допомога за участі благодійних організацій)
- Є податковими агентами зі сплати ПДФО, військового збору працівників
- Нараховують і сплачують ЄСВ

Основні вимоги бухгалтерського й податкового обліку в ОГС

Вимоги до обліку в ОГС

Формальні

- Кожна юридична особа повинна вести бухгалтерський облік

По суті

- Цільове використання коштів та відповідність статутній діяльності доводиться грамотним бухобліком
- Навіть якщо ОГС прямо названа як неприбуткова організація, неприбутковий статус можна забезпечити правильними проводками в бухобліку
- Навіть якщо ОГС прямо названа як неприбуткова організація, цей статус можна втратити внаслідок безграмотного обліку (або його відсутності)

«Три стовпи» бухобліку в ОГС

РАХУНОК 48

- Цільові кошти (фонди) в бухобліку відображаються за **рахунком 48** «Цільове фінансування і цільові надходження»

ВИЗНАННЯ ДОХОДІВ ЗА ВИТРАТАМИ

- **Доходи** фондів визнаються тільки **після понесення витрат** і в сумі таких витрат: п. 17 П(С)БО 15

КОШТОРИС

- Кожен дохід повинен знайти свою цільову витрату в **кошторисі** (щонайменше групувати за програмами / проєктами / фондами)

Хто відповідальний за облік в ОГС?

Стаття 11 закону про бухоблік:

- Фінансова звітність підписується керівником та бухгалтером

Статут ОГС:

- Визначає компетенцію **виконавчого органу**
- Визначає компетенцію **контролюючого органу**
- Зазвичай визначає **порядок затвердження/схвалення звітності**

Хто веде облік в ОГС?

Стаття 8 закону про бухоблік:

Організація самостійно обирає форми організації бухобліку:

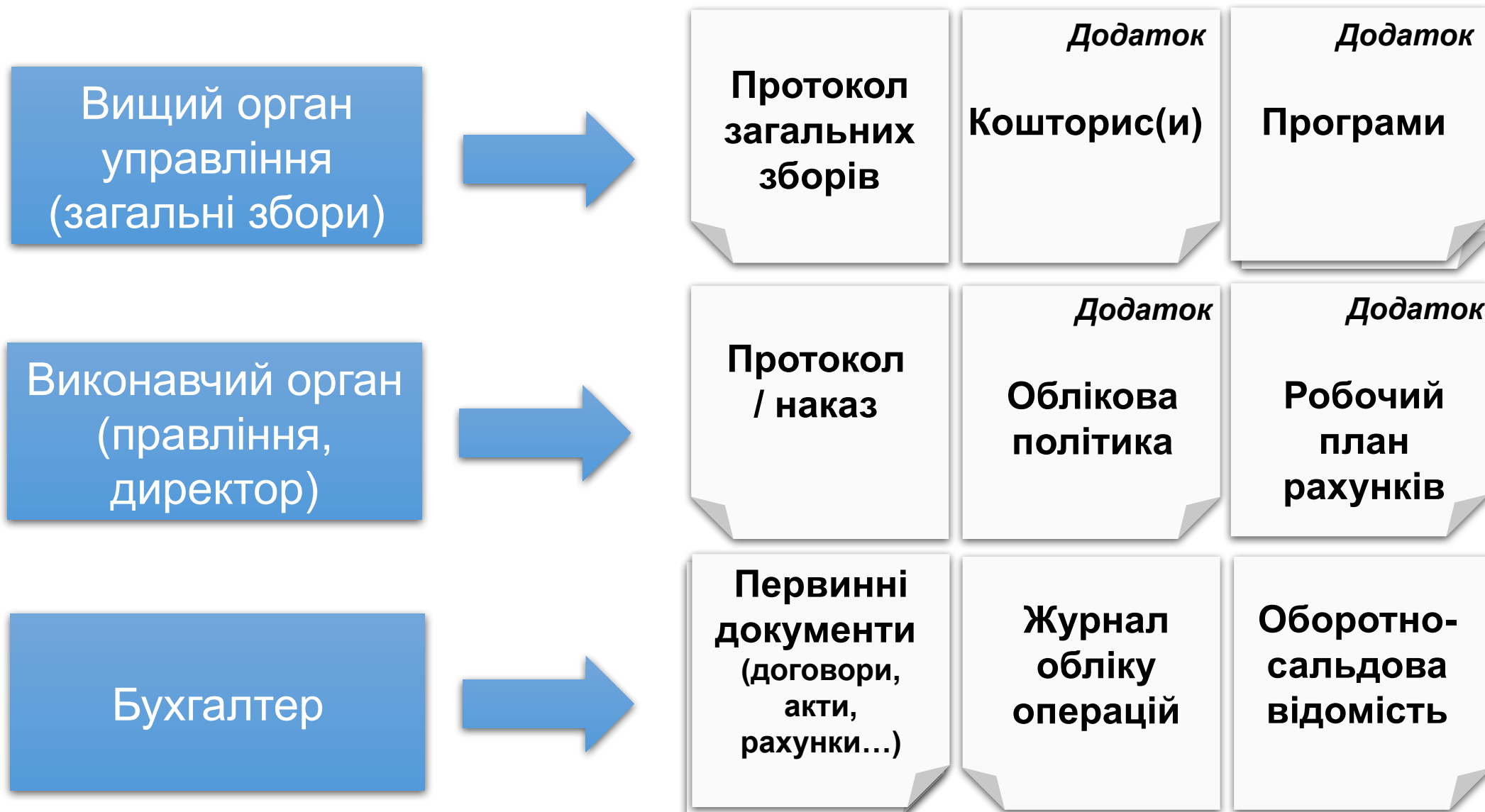
- **введення до штату посади бухгалтера** або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;*
- **користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець**, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; *
- **ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку підприємством**, суб'єктом підприємницької діяльності, самозайнятою особою, що провадять діяльність у сфері бухгалтерського обліку та/або аудиторської діяльності; *
- **самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо керівником.**

* Ці особи теж підписують фінансову звітність!

Як вести облік?

- Паперова або **електронна** форма на вибір ОГС
  - Рекомендовані паперові форми – в Методрекомендаціях, затв. наказом Мінфіну від 25.06.2003 №422 тут:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0422201-03>
  - Є засоби автоматизації: онлайн і офлайн, платні й безплатні
- Законодавство дозволяє низку питань вирішити на власний розсуд – але це треба зафіксувати – потрібен **наказ про облікову політику** конкретної ОГС
- Облік ведеться з використанням рахунків бухобліку – слід затвердити **робочий план рахунків бухгалтерського обліку** конкретного ОГС
- **Первинні документи** повинні складатися і зберігатися (виписки з банку недостатньо!)
- Господарські операції повинні відображатися та узагальнюватися в **регістрах бухгалтерського обліку** (виписки з банку недостатньо!)

Належний облік: які документи слід мати

Основна звітність ОГС

**Баланс
(1-мс)**

**Звіт
про фінансові
результати
(2-мс)**

**Звіт
про
використання
доходів
(прибутків)
неприбуткової
організації**

Наказ про облікову політику

З метою організації бухгалтерського обліку в ГС «Злагода» визначити такі засади облікової політики:

1. Амортизацію основних засобів і нематеріальних активів нараховувати прямолінійним методом.
2. Матеріальні активи з терміном корисного використання (експлуатації) менше одного року або первісною вартістю менше _____ грн. обліковувати як малоцінні та швидкозношувані предмети, які списувати на витрати при передачі в експлуатацію.
3. Запаси при передачі у використання оцінювати за ідентифікованою собівартістю одиниці запасів. Запасні частини вартістю менше _____ грн. оцінювати за середньозваженою собівартістю.
4. Облік вести за простою формою обліку – у журналі обліку господарських операцій з узагальненням облікових даних в оборотному балансі.
5. Забезпечення майбутніх витрат і платежів не створювати, резерв сумнівних боргів не формувати.
6. Використовувати робочий план рахунків, наведений у додатку до цього наказу.

Логіка цільового фінансування і господарських операцій

Журнал господарських операцій

Зміст операції	Сума	Дебет	Кредит
Одержано 1-й транш гранту	70 000,00	31	481
Благодійна пожертва	300,00	31	482
Благодійна пожертва	700,00	31	482
Оплата за обладнання	30 000,00	63	31
Одержано обладнання	30 000,00	28	63
Передано обладнання школі	30 000,00	94	28
Відобр. дохід у сумі витрат	30 000,00	481	71
Спис. витрати на фін. рез.	30 000,00	79	94
Спис. дохід на фін. рез.	30 000,00	71	79

План рахунків

...	
48	Цільове фінансування і цільові надходження
481	Грантова програма «Майбутнє»
482	Програма «Наш парк»
...	

Приклад оборотно-сальдової відомості

Оборотно-сальдова відомість

Рахунки	Сальдо поч.		Обороти		Сальдо кін.	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
28			30000,00	30000,00		
31			71000,00	30000,00	41000,00	
...	...	...	...	...	...	...
481			30000,00	70000,00		40000,00
482				1000,00		1000,00
...	...	...	...	...	...	...
63			30000,00	30000,00		
71			30000,00	30000,00		
79			30000,00	30000,00		
94			30000,00	30000,00		

Журнал господарських операцій

Зміст операції	Сума	Дт	Кт
Одерж. 1-й транш гранту	70 000,00	31	481
Благодійна пожертва	300,00	31	482
Благодійна пожертва	700,00	31	482
Оплата за обладнання	30 000,00	63	31
Одержано обладнання	30 000,00	28	63
Передано обладн. школі	30 000,00	94	28
Відобр. дохід у сумі витрат	30 000,00	481	71
Спис. витрати на фін. рез.	30 000,00	79	94
Спис. дохід на фін. рез.	30 000,00	71	79

Трансформація обліку в звітність

Оборотно-сальдова відомість

Рахунки	Сальдо поч.		Обороти		Сальдо кін.	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
28			30000,00	30000,00		
31			71000,00	30000,00	41000,00	
...	...	...	...	...	...	...
481			30000,00	70000,00		40000,00
482				1000,00		1000,00
...	...	...	...	...	...	...
63			30000,00	30000,00		
71			30000,00	30000,00		
79			30000,00	30000,00		
94			30000,00	30000,00		

Баланс (1-мс)
АКТИВ

Трансформація обліку в звітність

Оборотно-сальдова відомість

Рахунки	Сальдо поч.		Обороти		Сальдо кін.	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
28			30000,00	30000,00		
31			71000,00	30000,00	41000,00	
...	...	...	...	...	...	...
481			30000,00	70000,00		40000,00
482				1000,00		1000,00
...	...	...	...	...	...	...
63			30000,00	30000,00		
71			30000,00	30000,00		
79			30000,00	30000,00		
94			30000,00	30000,00		

Баланс (1-мс)
Актив

Баланс (1-мс)
Пасив

Трансформація обліку в звітність

Оборотно-сальдова відомість

Рахунки	Сальдо поч.		Обороти		Сальдо кін.	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
28			30000,00	30000,00		
31			71000,00	30000,00	41000,00	
...	...	...	...	...	...	...
481			30000,00	70000,00		40000,00
482				1000,00		1000,00
...	...	...	...	...	...	...
63			30000,00	30000,00		
71			30000,00	30000,00		
79			30000,00	30000,00		
94			30000,00	30000,00		

Баланс (1-мс)
Актив

Баланс (1-мс)
Пасив

Звіт про фінрезультат
(2-мс)

Трансформація обліку в звітність

Оборотно-сальдова відомість

Рахунки	Сальдо поч.		Обороти		Сальдо кін.	
	Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт
28			30000,00	30000,00		
31			71000,00	30000,00	41000,00	
...	...	...	...	...	...	...
481			30000,00	70000,00		40000,00
482				1000,00		1000,00
...	...	...	...	...	...	...
63			30000,00	30000,00		
71			30000,00	30000,00		
79			30000,00	30000,00		
94			30000,00	30000,00		

Звіт

про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації

...	...	...
інші доходи	1.11	30 000,00
...	...	...
вартість активів, використаних для статутної мети	2.3	30 000,00
...	...	...

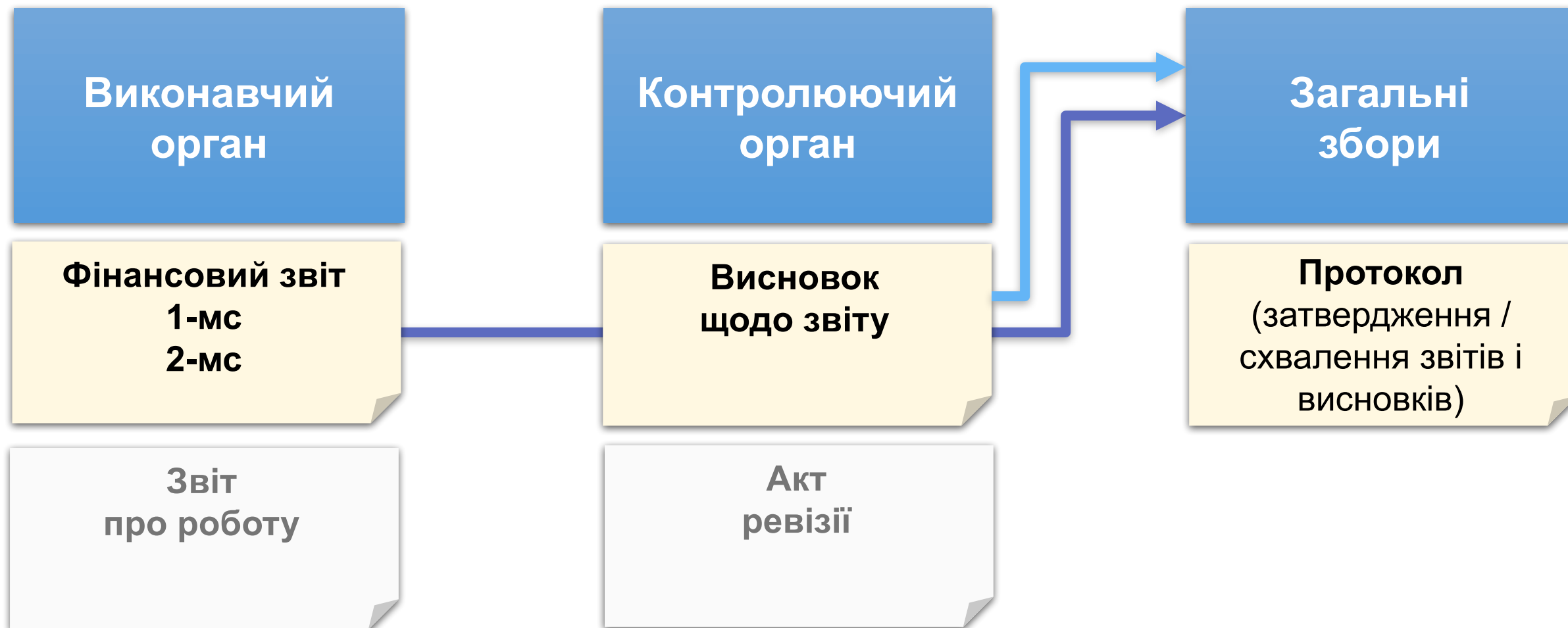
Внутрішня і зовнішня звітність ОГС

Органи управління ОГС

Загальна логіка внутрішнього звітування

Чому власний контролюючий орган?

- Постійно діючий (превентивний контроль, постійний моніторинг)
- Добре знання роботи організації
- Дешевше за зовнішній аудит

Корисні формулювання

Контролюючий орган:

- 1) Визнати підготовлений [правлінням] Фінансовий звіт Організації за 2023 рік в складі балансу та звіту про фінансові результати достовірним.
- 2) Рекомендувати загальним зборам затвердити такий Фінансовий звіт.
- 3) Порушень [правлінням] та посадовими особами Організації чинного законодавства, статуту та рішень загальних зборів не виявлено.
- 4) Витрачання коштів здійснювалося за цільовим призначенням, у межах та відповідно до кошторису.

Корисні формулювання

Загальні збори:

- 1) З урахуванням висновків [ревізійної комісії] затвердити підготовлений [правлінням] Фінансовий звіт за 2023 рік в складі балансу та звіту про фінансові результати.
- 2) Затвердити звіт [правління] про діяльність Організації за 2023 рік.
- 3) Затвердити акт ревізії діяльності [правління] за 2023 рік.
- 4) Визнати діяльність [правління] та посадових осіб Організації такою, що відповідає чинному законодавству, статуту та рішенням загальних зборів.
- 5) Визнати витрачання [правлінням] коштів Організації таким, що здійснювалося за цільовим призначенням, у межах та відповідно до статуту й кошторису.

Підсумки

- Принципи фінансової роботи ОГС — ті самі, що й інституційної спроможності, плюс ефективність, планування і стабільність, диверсифікація джерел фінансування
- Особлива роль професійного обліку
- Основи обліку в ОГС як неприбуткових організацій:
  - цільове фінансування (рахунок 48)
  - визнання доходів за витратами
  - кошторис
- Система власного внутрішнього контролю — запорука ефективності, прозорості, довіри партнерів

Дякую за увагу!